

EURÓPAI FÜZETEK 16.

SZAKMAI ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR CSATLAKOZÁSI
TÁRGYALÁSOK LEZÁRT FEJEZETEIBŐL

Dr. Ránky Anna – Jobbágy Valér

A Nemzeti Fejlesztési Tervről röviden

Regionális politika, strukturális eszközök koordinációja

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati
Stratégiai Elemző Központ és a
Külgyminisztérium közös kiadványa

Európai Füzetek

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Felelős kiadó: Szeredi Péter

A szerkesztőbizottság elnöke: Palánkai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagó Eszter, Balázs Péter, Balogh András, Barabás Miklós, Bod Péter Ákos, Erdei Tamás, Hefter József, Horváth Gyula, Hörccsik Richárd, Inotai András, Kádár Béla, Kassai Róbert, Kazatsay Zoltán, Levendel Ádám, Lőrincz Lajos, Nyers Rezső, Orbán István, Somogyvári István, Szekeres Imre, Szent-Iványi István, Török Ádám, Vajda László, Vargha Ágnes

Főszerkesztő: Forgács Imre

Szerkesztő: Bulyovszky Csilla

Szerkesztőségi titkár: Horváthné Stramszky Márta

A szerkesztőség címe: MEH Európai Integrációs Iroda, 1055 Budapest, Kossuth tér 4.

Telefon: 441-3380

Fax: 441-3394

Kézirat lezárva: 2003. március 10.

Grafikai terv: Szutor Zsolt

Fényképek: Audiovisual Library European Commission; Csorba Gábor

Nyomás és előkészítés: Visit Nyomda & Stúdió

ISSN: 1589-4509

Budapest, 2003.

Kedves Olvasó!

Karinthy Frigyes örökbecsű humoreszkiéből tudjuk, hogy a magyar „pénz” szó etimológiai értelemben a „nincs” kifejezésből származik. Némileg módosítva ez a szellemi játék juthat az eszünkbe, ha hazánk és az Európai Unió helyzetére gondolunk. Pénz ugyanis nincs, mármint nincs a két szép szemünkért. Európa ugyanis készséggel áll mellénk, de csakis akkor, ha Magyarország akar valamit.

Először is elvárják tőlünk, hogy pontosan feleljünk arra a kérdésre: mit szeretnénk? Mire készülünk, és hogyan kívánjuk megvalósítani terveinket? Mit teszünk mi magunk életünk minőségének javításáért? Felmérjük-e okosan és jó számításokkal az adottságainkat, a lehetőségeinket, kiszámítjuk-e forint-ra, fillérrre mennyi anyagot és pénzt kell befektetnünk? Készek-e az érintett lakosok személyes energiákkal részt venni jövőjük építésében? Hajlandók-e képezni magukat, hiszen a tegnapi tudás az új játéktéren aligha ér sokat.

Igen, szebb környezetre, kényelmesebb otthonra, jó közlekedésre, nívós kulturális közegre vágyunk, s persze egészséges táplálékokra, ízes gyümölcsökre, utazásra és zenére. Olyanformán azonban aligha lehet ezekben részünk, ha érte semmit vagy csak keveset teszünk.

Mert pénz erre van, de tenni érte: elvárják tőlünk. Ebben a füzetben olvashatunk egy jelképes számpárról: az Európai Unió ad mondjuk 65 százalékot valamely projekt-höz, de előtte le kell tennünk az asztalra 35 százalékot. Ez bizonyítja elkötelezettségünket, s ha a terv valósággá válik, a hasznot a teljes európai közösség élvezheti. Hát így lesz a nincsből pénz abban az integrációban, amelybe tartunk.

I. Bevezetés

2004-ben új szakasz kezdődik az újkori Magyarország történetében. Lehetőség nyílik arra, hogy rövid átmeneti szakaszt követően hazánk minden tekintetben felzárkózzon a világgazdaság egyik centrumához, és az Európai Unió megbecsült és virágzó tagállamává váljon.

Miután az unió egyik alapvető célkitűzése a tagállamok és a régiók közötti fejlettségbeli különbségek mérséklése, létrehozták a Strukturális Alapokat és a Kohéziós Alapot, amelyek sokoldalúan erősítik a gazdasági és a szociális kohéziót. Az alapok – a társfinanszírozás elve alapján – jelentős támogatásokat nyújtanak majd azokhoz a fejlesztésekhez és projektekhez, amelyek a fejlettségbeli különbségeket hivatottak mérsékelni. A csatlakozásig – az uniós tagállamokhoz hasonlóan – hazánkknak is ki kell dolgoznia a támogatások igénybevételéhez szükséges *Nemzeti Fejlesztési Tervet* (NFT). Ez rögzíti hazánk tárgyalási pozícióját a források felhasználása tekintetében. Az NFT elkészítését, a források hatékony lehívását támogató EU-konform intézményrendszer felállítását a Miniszterelnöki Hivatal Nemzeti Fejlesztési Terv és EU Támogatások Hivatala koordinálja.

Ebben a kiadványban ismertetjük az Európai Unió regionális politikáját, a Strukturális Alapok és Kohéziós Alap rendszerét, valamint Magyarország készülő Nemzeti Fejlesztési Tervének sarokpontjait. Röviden bemutatjuk: milyen fejlesztési célokra, illetve forrásokra – s persze milyen keretek között – lehet pályázni.

---

1 1978: McDougall-jelentés; 1984: az automatikus kvóták rendszerének megszüntetése

II. A Európai Unió regionális politikája

A regionális politika erősíti a gazdasági egyenséget, segíti a harmonikus fejlődést, valamint az egyes területek közötti különbségek mérséklését, illetőleg a kedvezőtlenebb adottságú területek elmaradottságának csökkentését. Más megközelítésben a regionális politika a hátrányos helyzetű régiók versenyképességének növelésére törekszik, azaz megteremti a fejlődéshez szükséges kedvező körülményeket.

1. A regionális politika kialakulása

A hetvenes évekig az Európai Közösségben nem létezett összehangolt, egységes regionális politika. A tagországok a Római Szerződés aláírásakor, illetve azt követően a gazdasági növekedéstől várták a területi kiegyenlítődést, ezért a kereskedelmi akadályok lebontását és az egységes belső piac megteremtését tartották a legfontosabbnak.

Később azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az egységes belső piac kialakítása nem segíti a fejlettségbeli különbségek kiegyenlítődését, sőt a Közösség fejlett és kevésbé fejlett régiói közti szakadék még mélyebbé vált.

Akkor úgy tűnt, hogy megoldásul szolgálhat, ha a tagországok önálló regionális poli-

tikát alakítanak ki. E gyakorlat azonban mind eszközeiben, mind mechanizmusában különbözött az egyes országokban, sőt sok esetben a közös versenypolitikát is sértette. Ezért a nemzeti politikák koordinációjára 1968-ban létrehozták a *regionális politikáért felelős főigazgatóságot*.

A hetvenes évek elején több okból is indokolttá vált a *regionális politika közösségi szintre emelése*. Egyrészt 1969-re létrejött a *vámunió*, amely fokozta a tagországok közötti versenyt, és ezáltal tovább mélyítette a regionális különbségeket. Az 1970-ben nyilvánosságra hozott *Werner-terv* – amely a Gazdasági és Monetáris Unió megvalósításáról szól – felvetette, hogy szükséges lenne koordinálni az egyes tagállamok belső gazdaságpolitikáját. Az 1973-as bővülés idején egyre zavaróbban hatottak a fejlettségbeli különbségek. Ekkor Írország volt a Közösség legelmaradottabb része.

Több reformkísérlet¹ követően az 1986-ban elfogadott *Egységes Európai Okmány* a legfontosabb célok közé sorolta a harmonikus és kiegyensúlyozott fejlődés elősegítését. Számos olyan elvet rögzített, amely a regionális politikát is közösségi szintre emelte. A tagállamok felismerték, hogy a gazdasági integrációból származó jóléti

nyereségek hatékony elosztását aktív eszközökkel kell segíteni. Kitűnt ugyanis, hogy az integrációból származó előnyök az unió központi régióiban koncentrálnak.

Az 1988-ban elfogadott *Delors–I. csomag* – a költségvetés mellett – a regionális politikát is alapvetően átalakította. A reform során összehangolták a regionális politika különböző alapjainak tevékenységét, egységes elveket fektettek le, és meghatározták a Strukturális Alapok segítségével megvalósítandó öt célt.

Az 1993-ban életbe lépett Maastrichti Szerződés módosította az 1988-ban meghatározott célkitűzéseket, és felállította a Kohéziós Alapot, amelynek feladata a legfejletlenebb tagállamok felzárkóztatása.

Az utolsó reformra 1999 márciusában került sor az Európai Tanács berlini ülése során. Előzményként az 1997-ben előterjesztett *Agenda 2000* szolgált. Ez tartalmazza a 2000–2006 közötti időszakra vonatkozóan a regionális politika célkitűzéseit és költségvetését. E szabályozás Magyarország szempontjából is kiemelkedő jelentőségű, hiszen csatlakozásunk után a hazai rendszernek e szabályokhoz kell igazodnia.

2. A regionális politika alapelvei

Az 1988-as Delors–I. csomag által javasolt reform egyik célja a Strukturális Alapok működésének átláthatóvá tétele volt. Ennek

érdekében új szabályozást vezettek be, és meghatározták a regionális politika eszközeinek működésére vonatkozó alapelveket, amelyek ma is érvényesek.

2.1. Szubszidiaritás

Az Európai Unió egyik legfontosabb elve, a szubszidiaritás alapján *minden döntést a legoptimálisabb szinten kell meghozni*. Ennek értelmében törekedni kell a *döntések decentralizálására*, a regionális, a tagállami, a közösségi kompetenciák és feladatok elkülönítésére, valamint a területi döntéshozók eszközszerének megerősítésére.

2.2. Adicionalitás

Az Európai Unió az általa nyújtott támogatásokkal nem felváltani, hanem *kiegészíteni kívánja a tagállami támogatásokat*. A kiegészítő jelleg megtartása érdekében minden támogatott program keretében szükség van bizonyos meghatározott *önrészre*. Ezzel párhuzamosan a szabályozás azt is előírja, hogy a tagállam nem csökkentheti a támogatásokra fordított összegek mértékét az előző költségvetési időszakhoz képest addig, amíg igényt tart a Közösség által nyújtott támogatásra. Ez azt jelenti, hogy a Közösség nem támogat olyan programokat és célokat, amelyeket a tagország nem finanszíroz. Az alapelv értelmében a helyi és a regionális önkormányzatoknak, a politika központi sze-

replőinek megfelelő összeget kell felmutatniuk minden olyan projekthez, amelyet közösségi forrásból kívánnak finanszírozni.

2.3. Koncentráció

A koncentráció elvén egyrészt a regionális politika rendelkezésére álló eszközök koncentrációját értjük, másrészt a támogatóknak a leginkább rászorult régiókba történő összpontosítását. A pénzügyi eszközök koordinációja a különböző forrásokból – Strukturális Alapok, Kohéziós Alap, Európai Beruházási Bank, tagállami támogatások – származó összegek *együttes felhasználását* jelenti. A cél az intézmények közötti partnerség, valamint a különféle források típus szerinti (hitel, garancia, kamattámogatás) koordinációjának és konzisztenciájának megteremtése. Ezzel párhuzamosan az unió arra törekszik, hogy ezeket a támogatásokat *minél kevesebb régióban* ossza szét. Ez a kettős koncentráció növeli a támogatási keretek valódi gazdasági hatékonyságát.

Az elmúlt években – az alapelvnek köszönhetően – az érintett régiókban nőtt az egy főre jutó támogatás mértéke. Ez a források bővítésével és a támogatott területeken élő lakosság számának csökkenésével magyarázható. Így a támogatások mértéke közelebb kerül a problémák megoldásához szükséges „kritikus” nagysághoz.

2.4. Partnerség

Ez az elv a regionális programok előkészítésében, végrehajtásában és ellenőrzésében szereplők *együttműködésére* utal. Emellett jelzi, hogy a Közösség által nyújtott támogatások kiegészítik – és nem helyettesítik – a nemzeti támogatásokat, valamint azt, hogy a különböző szintek mindegyike részt vesz a programozás szakaszaiban. A partnerség-

nek egyaránt van *horizontális* és *vertikális* vetülete, hiszen a különböző döntéshozatali szintek együttműködését éppúgy magában foglalja, mint a helyi önkormányzatokét. Ez utóbbi célja, hogy a kistelepülések ne versenytársakat, hanem lehetséges partnereket lássanak egymásban a támogatásért folyó harcban. Több kistelepülés közösen nagyobb projekteket is képes lehet megva-

lósítani, mivel az összefogással a rendelkezésükre álló önrész is megnövekszik, ezáltal az elnyerhető támogatás összege is magasabb lehet. A nyilvánosságnak köszönhetően több helyi erőforrást lehet bevonni, és nő a fejlesztések társadalmi legitimitása.

2.5. Programozás

Ez az alapelv az uniós finanszírozás egyik legnagyobb problémáját oldotta meg azáltal, hogy az egyes projektek finanszírozása helyett a hosszabb távú, komplex, a fejlődést jobban segítő célkitűzéseket és prioritásokat állította a középpontba. A Delors-csomag óta ez annyit jelent, hogy a programkészítésnek három lépcsője van: először elkészül a fejlesztési stratégiát, a célokat és a prioritásokat tartalmazó *nemzeti, vagy regionális fejlesztési terv*; ezt követően az EU által jóváhagyott dokumentumot, a *Közösségi Támogatási Keret*tervet fogadja el közösen az unió és az adott tagállam; végül kidolgozzák az intézkedéseket részletesen leíró *működési vagy megvalósítási programokat*.

3. A Strukturális Alapok

A Strukturális Alapok általános szabályozásáról az *1260/1999 EK tanácsi rendelet* szól. Ez meghatározza a működés alapelveit, ismerteti a négy alap feladatait, s megadja a források felhasználásának intézményi keret-

rendszerét, miközben – éppen a koncentráció jegyében – csökkenti a célkitűzések számát. A rendelet célja a Strukturális Alapok működésének átláthatóvá tétele.

A regionális politikát ma négy pénzügyi alapból finanszírozzák. Az alapokat eltérő időpontokban állították fel, és működésüket először az 1988-as reform során koordinálták. A cél az alapokból származó pénzeszegek leghatékonyabb felhasználása. Ekkortól nevezik az Európai Regionális Fejlesztési Alapot, az Európai Szociális Alapot és az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Orientációs Részlegét együttesen *Strukturális Alapoknak*. Ide tartozik az utolsó bővítés során felállított Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz is. A 2000–2006 közötti programozási időszakban 195 milliárd euró áll a Strukturális Alapok rendelkezésére.

3.1. Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA)

A Strukturális Alapok legjelentősebb összetevője, hiszen a regionális politikára szánt összegek legnagyobb része, hozzávetőleg 45 százaléka ezen keresztül jut a tagállamokba. Először 1972-ben, a párizsi csúcstalálkozón merült fel az Európai Területfejlesztési Alap létrehozásának terve, amelyből három évvel később megszületett az ERFA. Az alap a közös költségvetésből több évre előre meg-

határozott forrásokkal rendelkezik, amelyeket 1988 óta minden költségvetési időszak elején megemeltek.

Az alap az első időszakban a nemzeti regionális politikákat támogatta, hiszen a Közösség ekkor még nem rendelkezett önálló regionális politikai célokkal és prioritásokkal. Ez egyben azt is jelentette, hogy *projektfinanszírozás* folyt, amelynek keretében 1975–78 között megközelítőleg 4750 projektet finanszíroztak. 1984-től a közösségi regionális politika önállóodása figyelhető meg, s ez az ERFA szabályozásának újragalmazását hozta magával.

A mai szabályozást 1999-ben fogadták el. Az alap feladatául ekkor a gazdasági és társadalmi kohézió elősegítését, a regionális egyenlőtlenségek felszámolását és a régiók fejlesztésében való részvételt jelölték meg. Támogatásait a következő területekre koncentrálja:

- versenyképességet növelő *termelő infrastruktúra-fejlesztés*, főleg a kis- és középvállalatok körében;
- új technológiák és innovációk bevezetését támogató *kutatás-fejlesztés*;
- az *információs* társadalom fejlesztése;
- a *környezet védelme* és rehabilitációja a gazdasági fejlesztések során;
- a nemek közti *esélyegyenlőség*;
- *nemzetközi, határokon átnyúló és interregionális* együttműködések.

3.2. Európai Szociális Alap (ESZA)

Ez a legkorábban felállított alap. Már az 1957-es Római Szerződésben is szó volt a lét-rehozásáról, ám ténylegesen 1960-ban kezdte meg működését. Célja a munkaerőpiac alkalmazkodóképességének növelése volt: ennek érdekében az alap a munkavállalók mobilitását támogatta. Először 1971-ben reformálták meg, és ettől kezdve a támogatott projekteket nem nemzeti, hanem közösségi szempontok alapján választották ki, országonkénti kvótákat alkalmazva. 1983-ban újabb reform következett, amikor nagyobb súlyt kapott a fiatal munkavállalók esélyeinek javítása. Az 1988-as reform során az ESZA a Strukturális Alapok részévé vált, és ezzel tevékenységét a többi alap működéséhez integrálták. Legfőbb funkciója a *humán erőforrás-fejlesztés támogatása*.

Jelenlegi szabályozási kereteit az Amszterdami Szerződés, a Strukturális Alapok általános szabályairól szóló EK tanácsi rendelet és az alapra vonatkozó 1784/1999 EK tanácsi rendelet adja. Az ESZA által támogatott tevékenységeket személyek, illetve szervezetek vehetik igénybe. Céljai közt szerepel az oktatási rendszer hatékonyságának növelése, valamint a jobb költséghatékonyság elérése. Emellett egyre nagyobb hangsúlyt kap az információs gazdaság és társadalom igényeit kielégítő szaktudással rendelkező munkaerő képzése.

3.3. Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Orientációs Részlege (EMOGA)

Ezt az alapot 1962-ben hozták létre azzal a céllal, hogy elősegítse a *mezőgazdaság* termelékenységének és a szektorban dolgozók bérének emelkedését, valamint növelje a mezőgazdasági termékek piacának stabilitását. 1968-tól a mezőgazdaságból élők számának csökkentése érdekében az alap az átképzéseket és a nyugdíjba vonulást is támogatta. 1972-től a Közösség saját mezőgazdasági strukturális politikával rendelkezik. Ennek hatására a támogatások is kiegészültek. 1985-ben újabb reform szolgálta a mezőgazdaság hatékonyságának növelését, majd 1988-tól az EMOGA orientációs részlege integrálódott a Strukturális Alapokba, és ma az EMOGA teljes költségvetésének 15 százalékával rendelkezik. Szorosan kapcsolódik mind a mezőgazdasághoz, mind a vidékfejlesztéshez, ezért erre az alapra bizonyos területeken speciális szabályok vonatkoznak.

3.4. Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz (HOPE)

A HOPE létrehozását különleges gazdasági probléma indokolta: a Közösség vizeinek „túlhalászata”. A Római Szerződés a tagállamok parti vizeit közös víznek nyilvánította, így amikor a nyolcvanas évek közepén a tag-

államok szembesültek a halállomány vészes csökkenésével, gondot okozott, hogy nem létezett a halászatot korlátozó rendelet. Ez többek között azzal magyarázható, hogy a halászati kvóták országok közötti elosztása meglehetősen áttekinthetetlen volt. A Közösség nem tudta eldönteni, mi alapján volna jó elosztani a szűkös mennyiségeket. A csökkenő halászat miatt az alap fő feladata az érintett települések gazdaságának szerkezetát-

alakítása és diverzifikálása lett. Célja pedig a halállomány újratelepítése, és versenyképes vállalatok létrehozásának segítése. Érdekeség, hogy tengert nélküli tagállamok, például Ausztria és Luxemburg is részesedtek már az alpból.

4. A Kohéziós Alap

A Kohéziós Alap létrehozásáról a Maastrichti Szerződés rendelkezett. Célja: a Közösség legszegényebb tagállamaiban a *reálszféra felzárkóztatásának támogatása* a monetáris unióra való felkészülés időszakában. Az alap erősíteni igyekszik a gazdasági és társadalmi kohéziót, egyben csökkentve a különböző régiók közötti fejlettségbeli különbségeket. A maastrichti konvergencia kritériumok kizárólag a pénzügyi feltételek teljesítését írják elő. Ez – elsősorban a költségvetési hiányra vonatkozó előírásnak való megfelelés – a hosszú megtérülési idejű projektek elhalasztására ösztönöz. A Kohéziós Alap a költségvetési deficit növekedése nélkül, de a környezet további romlását megakadályozva oldja meg e dilemmát. A projektek átlagos megtérülési ideje a közlekedés és a környezetvédelem területén a leghosszabb, ezért az alap a *környezetvédelemmel* és a transz-európai hálózatokkal kapcsolatos, nagy kiterjedésű *közlekedési beruházásokat* támogatja.

A Kohéziós Alap forrásaiból azok az uniós tagállamok részesedhetnek, amelyekben az egy főre eső vásárlóerő-paritáson számított GNP nem éri el a közösségi átlag 90 százalékát. Ennek alapján a támogatásra

pillanatnyilag négy tagállam (Görögország, Írország, Portugália és Spanyolország) jogosult. A csatlakozni kívánó országok mindegyike igénybe veheti majd e forrásokat.

III. A Nemzeti Fejlesztési Terv

A Strukturális Alapok általános szabályozását leíró 1260/1999 EK tanácsi rendelet értelmében a kevésbé fejlett régióknak, illetve tagállamoknak (ahol a GDP nem éri el a Közösség átlagának 75 százalékát) *Nemzeti Fejlesztési Terv* (NFT) keretében ki kell dolgozniuk, és az Európai Bizottság elé kell terjeszteniük a maguk fejlesztési célkitűzéseit, illetve prioritásait ahhoz, hogy igénybe vehessék a Strukturális Alapok támogatásait. A Nemzeti Fejlesztési Terv elkészítéséért Magyarországon a kormány felelős.

Az NFT-ben megfogalmazott fejlesztéseket nagy projektekből, illetve pályázati alapokból álló intézkedésekkel lehet megvalósítani. Ezeket az ágazati vagy regionális keretek között szerveződő úgynevezett *operatív programok* (OP) fogják össze. Ma az NFT *öt operatív programból áll*: a humán erőforrás fejlesztési, a gazdasági versenyképesség fejlesztési, az agrár- és vidékfejlesztési, a regionális fejlesztési, valamint a környezetvédelmi és infrastruktúra operatív programból. Az Európai Uniónak részleteiben be kell mutatni, hogy az NFT-ben, illetve az operatív programokban szereplő stratégiát széles körű egyeztetés alapján dolgozták ki, az intézkedések mérhető eredményeket hoznak, elősegítik az adott időszak társadal-

mi-gazdasági fejlesztési prioritásainak teljesülését és végrehajtását, valamint a monitoring és az ellenőrző funkciókat hatékony és átlátható intézményrendszer látja el.

Az Európai Bizottság – Magyarország kormányával történő tárgyalás alapján – állítja össze a támogatások jogi hátterét adó *Közösségi Támogatási Keretet* (KTK). Ez tartalmazza *az unió és a tagország pénzügyi kötelezettségvállalását* az adott uniós költségvetési időszakban indított, előzetesen egyeztetett tagországi fejlesztési programokra vonatkozóan. Az egyes intézkedések (projektek, pályázatok) részletes leírását szabályozó *Programkiegészítő Dokumentumokat* Magyarországnak legkésőbb 2003 szeptemberéig kell elkészítenie.

A Nemzeti Fejlesztési Terv megalkotásának, sikeres végrehajtásának és társadalmi legitimációjának nélkülözhetetlen előfeltétele valamennyi érintett szereplő bevonása a tervezés folyamatába, tehát a partnerség elvének érvényesítése. Ezért a kormány a társadalmi konszenzus elérése érdekében arra törekszik, hogy a terv a lehető legszélesebb körű konzultációs folyamat eredményeként, a releváns társadalmi és regionális partnerek, a szakmai és a civil szervezetek, a privát szféra és a tudományos élet képi-

selőinek a véleményét is figyelembe véve készüljön el.

1. A Nemzeti Fejlesztési Terv stratégiája és operatív programjai

Az NFT – nevével ellentétben – nem átfogó, minden szektorra kiterjedő fejlesztési terv, hanem olyan egységes koncepció, amelyben Magyarország a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap forrásainak célzott felhasználási tervezetét foglalja össze. A Nemzeti Fejlesztési Terv szolgál alapjául az unióval

megkötendő pénzügyi keretmegállapodásnak, az úgynevezett *Közösségi Támogatási Keretnek*.

A fejlesztési terv *helyzetértékeléssel* kezdődik, amely – az egyes minisztériumok által nyújtott információk alapján – a magyar gazdaság és társadalom jelenlegi állapotát írja le. Ezen elemzés felhasználásával alakult ki a magyar Nemzeti Fejlesztési Terv stratégiájának hosszú távú célja, az *életminőség javítása*, valamint az adott periódushoz kapcsolódó fő célja, az egy főre eső jövedelem szintjében az uniós átlaghoz képest mutatott jelentős elmaradás mérséklése.

Az NFT célrendszere

A 2004-től induló NFT kialakításakor azt is célszerű figyelembe venni, hogy a terv keretében folyó fejlesztések megalapozzák a 2007-től kezdődő uniós költségvetési időszakban megnyíló közösségi forrásokra támaszkodó második magyar Nemzeti Fejlesztési Terv keretében tervezhető fejlesztéseket is. Ugyanakkor a 2004–2006 közötti időszakot átfogó NFT, valamint az ahhoz kapcsolódó operatív programok csak azon intézkedéseket fejtik ki részletesen, amelyek finanszírozására Magyarország uniós forrásokat kíván igénybe venni. Az NFT keretében tervezett fejlesztési programoknak illeszkedniük kell az általános kormányzati fejlesztéspolitikai elképzelésekhez, így a kormány által készített NFT-stratégia célrendszere, a célok elérését szolgáló operatív programok és azok prioritásai szorosan kapcsolódnak a Magyarország uniós csatlakozásának megalapozását szolgáló Középtávú Gazdaságpolitikai Programhoz.

Az előbbi célok elérésére kialakított intézkedéscsomagokat *öt operatív program* tartalmazza:

• **1. Humán erőforrás fejlesztése operatív program (HEFOP):** Célja a foglalkoztatás szintjének emelése, a munkaerő versenyképességének javítása a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő képzettség megszerzésével, valamint a társadalmi beilleszkedés elősegítése. Prioritásai:

- › az aktív munkaerő-piaci politikák támogatása;
- › a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerő-piacra történő belépés segítésével;
- › az oktatás és képzés fejlesztése az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként;
- › az alkalmazkodóképesség és vállalkozói készségek javítása;
- › a humán erőforrás fejlesztéséhez kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése.

• **2. Gazdasági versenyképesség operatív program (GVOP):** A gazdaság általános versenyképességét kívánja javítani a termelőszektor *modernizációját* megvalósító beruházások támogatásával, valamint növelni szándékozik a társadalmi kohéziót és a foglalkoztatást a kis- és középvállalatok technikai modernizálása, innovációs tevékenységük és hálózatépítésük segítésével. A gazdasági innovációt is támogatja a hazai közfinanszírozású és magánjellegű K+F-szféra versenyképes kutatásainak felkarolásával, valamint a két szektor közötti együttműködés elősegítésével. Az operatív program célja továbbá az elektronikus gazdaság kiépítésének ösztönzése az infrastruktúra és a digitális tartalom fejlesztése, illetve az elektronikus közigazgatás kiépítése útján.

• **3. Agrár- és vidékfejlesztési operatív program (AVOP):** Egyik célja a mezőgazda-

A Strukturális Alapok forrásainak megoszlása az operatív programok között, 2004–2006

Operatív program	EU-támogatás (millió euró, 99-es áron)	EU-támogatás megoszlása %
Humán erőforrás fejlesztése OP	500,10	28,30
Gazdasági versenyképesség OP	429,00	24,30
Agrár- és vidékfejlesztési OP	317,60	17,90
Környezetvédelmi és infrastruktúra OP	195,30	11,10
Regionális fejlesztési OP	319,40	18,00
Technikai segítség	4,40	0,24
Strukturális Alapok összesen	1 765	100

ság modernizálása és hatékonyabbá tétele egyrészt a *termelési technológiák*, másrészt a *termékfeldolgozás* fejlesztése által. Másik célja a vidék fejlesztése, jövedelemszerzési lehetőségek teremtése a vidéki térségek lakossága számára, a vidéki infrastruktúra és a szolgáltatások fejlesztése, a vidék kulturális örökségének védelme.

- **4. Regionális fejlesztési operatív program (RFOP):** A régiókon belül megvalósuló *térség- és településfejlesztési akciókat* foglalja magában. Részterületei a gazdasági környezet javítása a turizmus támogatásával és egyes infrastrukturális fejlesztések megvalósításával, az integrált térség- és településfejlesztés, a régiók emberi erőforrásainak és tudásállományának javítása, valamint környezetgazdálkodásuk fejlesztése.
- **5. Környezetvédelmi és infrastruktúra operatív program (KIOP):** Célul tűzi ki a környezetvédelmi, az energetikai és a közlekedés-infrastrukturális beruházások megva-

lósítását a Kohéziós Alapból finanszírozott fejlesztésekkel összhangban

2. Fejlesztési területek

A következőkben ismertetjük azokat a legfontosabb területeket, amelyekben az NFT tervezett intézkedései hozzájárulnak az egyes fejlesztések megvalósításához. A gazdasági és szociális kohézió erősítése – egyebek között – a foglalkoztatottság és a humán tőke fejlesztésén keresztül valósulhat meg, ezért az NFT kiemelten kezeli az emberi erőforrások fejlesztésének kérdését. Az egyes operatív programok közvetve, illetve közvetlenül egyszerre több fejlesztési területet is támogathatnak.

2.1. Oktatás, kultúra, ifjúság, sport

A HEFOP-ban hangsúlyosan jelennek meg az *oktatás és a képzés* területén tervezett fejlesztések. Így az *oktatás-képzés szintjé-*

nek emelése az egész életen át tartó tanulás részeként, a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerő-piacra történő belépés segítségével valósulhat meg. Ez utóbbi prioritás a hátrányos helyzetűek – köztük a roma fiatalok – iskolázottságának és felkészültségének javítását, képzésének támogatását célozza.

Ugyancsak a társadalom képzettségi szintjének emelését szolgálják azok a programok, amelyek a *munkavállalók dinamizálását* serkentik, alkalmazkodóképességük ösztönzését és vállalkozói készségük fejlesztését tűzik ki célul. Végül, de nem utolsó-

sorban említjük az *oktatási infrastruktúra* fejlesztését, s ezen belül is a regionális tudásközpontok, az egyetemek infrastrukturális fejlesztését megvalósító programokat (ezek az RFOP részeként jelennek meg).

A RFOP támogatja a *kulturális szférához* (könyvtárak, színházak, művelődési házak) kapcsolódó elektronikus szolgáltatások fejlesztését. A GVOP-ban megjelenik a *digitális tartalom*, a magyar nyelvű, illetve a soknyelvű technológiák fejlesztése, továbbá az audiovizuális anyagok megőrzését, digitalizálását és széles körű hozzáférhetőségét lehetővé tevő rendszer kidolgozása és fenntartása. Emellett az animációs ágazat fejlődésének ösztönzése, a kulturális tartalomszolgáltatás fejlesztése, valamint a kulturális és a tudományos tematikai infrastruktúra korszerűsítése is fontos cél.

A *sport* támogatása infrastrukturális jellegű az NFT-ben, s ehhez kapcsolódik a szabadidős és sportlétesítmények fejlesztése a RFOP-ban.

Az *ifjúság* támogatása elsősorban az oktatáshoz és a társadalom integrálásához kapcsolódik, s több operatív programnak is részét képezi. A HEFOP támogatja a fiatalok munkaerő-piaci beilleszkedését és vállalkozóvá válását; a munka- és pályainformációs rendszer fejlesztését; a szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok munkaerő-piaci esélyeinek növelését; a lemorzsolódó fiata-

lok re-integrációját a szakiskolai képzésbe; a felsőoktatási és szakképző intézmények képzési kínálatának bővítését; a szakképzés különböző szintjeire történő ki- és visszalépések lehetőségének biztosítását; a 14–20

éves korosztály munkaerő-piaci esélyeinek növelését a szakképzés térségi integrációjával és a régió munkaerő-piaci igényeihez való igazításával; gyógypedagógiai és integrált oktatásban részesülő fogyatékos gyermekek, tanulók és fiatalok esélyegyenlőségét segítő oktatási feltételek javítását; a funkcionális kollégiumi modell feltételeinek kialakítását; az erdei iskolák, oktatási központok bővítését, fejlesztését; a fogyatékkal élő fiatalok integrált oktatását.

A RFOP a vidéki felsőoktatási infrastruktúra fejlesztésével kínál pályázati lehetőséget az ifjúság támogatására.

2.2. Foglalkoztatás

A foglalkoztatottság szintjének emelése és a humán erőforrás fejlesztése javítja Magyarország versenyhelyzetét, alkalmazkodó- és befektetésvonzó-képességét, valamint hozzájárul a társadalmi befogadás és az esélyegyenlőség növekedéséhez. Az NFT foglalkoztatási fejlesztéspolitikája elsősorban az *aktív munkaerő-piaci politikákra*, valamint az alkalmazkodóképesség és a vállalkozói készség javítására helyezi a súlyt. Ezt segíti elő a társadalmi befogadás ösztönzése, illetve az oktatás-képzés támogatása. A foglalkoztatás növelését elsősorban a HEFOP és a RFOP szolgálja.

A foglalkoztatás javítását a HEFOP-on belül mindenekelőtt az aktív munkaerő-piaci politikák támogatása szolgálja. Ezt segíti elő a munkanélküliség megelőzése és kezelése, a foglalkoztatási szolgálat fejlesztése, illetve a nők munkaerőpiacra való visszatérésének elősegítése. A második kiemelten kezelt terület a *társadalmi kirekesztés elleni küzdelem* a munkaerőpiacra történő belépés segítségével. Az intézkedések a hátrányos helyzetűek – köztük a romák, a tartósan munkanélküliek, a fogyatékkal élők és a szenvedélybeteg – foglalkoztathatóságának javítását

szolgálják. Az operatív program további prioritása az *alkalmazkodóképesség és a vállalkozói készségek* fejlesztése. Ez a munkahelyteremtéshez és a vállalkozói készségek jobbításához kapcsolódó képzésekkel, valamint a felnőttképzés rendszerének javításával érhető el.

A RFOP további foglalkoztatást támogató intézkedéseket fogalmaz meg. Ilyen például a helyi közigazgatás és a civil szervezetek kapacitás-építése, illetve a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának támogatására vonatkozó. Ez utóbbi segíti a szociális gazdaság kialakulását, a non-profit vállalkozásokat, a közösségi-közhasznú foglalkoztatási projekteket. Az operatív program hangsúlyozza a *regionális tudásközpontok* kialakításának fontosságát, ezek segítségével ugyanis bővíthető a felsőoktatási és szakképző intézmények kínálata, erősíthető a felsőoktatási intézmények és a gazdasági szféra közötti kapcsolat, s támogathatók a kutatások, a tanulmányok.

A foglalkoztatás bővítéséhez közvetve járul hozzá a GVOP (a keresleti oldal erősítésével), a KIOP (nagy projektekkal, a mobilitás elősegítésével), valamint az AVOP (a vidéki, valamint az agrár-népesség foglalkoztathatóságával). A fejlesztési programok mellett a foglalkoztatás növelésében alapvető szerepet játszanak a keresletet és a kínálatot befolyásoló gazdaságpolitikai koncepciók és lépések.

2.3. Esélyegyenlőség és szociális dimenzió

A kilencvenes években lezajlott társadalmi-gazdasági átalakulás nagy terheket rótt az egész társadalomra, de egyes hátrányos helyzetű, különösen sérülékeny csoportoknál halmozottan jelentkezett az elszegényedés kockázata és a biztonság hiánya. Ilyenek tekinthetők a romák, a munkanélküliek, az alacsony iskolai végzettségűek és a szakképtelenek, a fogyatékkal élők, a rossz egészségi állapotú vagy szenvedélybeteg emberek, a veszélyeztetett gyermekek, a gyermeküket egyedül nevelő szülők, a hajléktalanok és a rossz lakhatási feltételek között, hátrányos helyzetű településeken élők. A hátrányos megkülönböztetés, a versenyképes tudás (például informatikai jártasság, illetve nyelvismeret) és a vállalkozói ismeretek hiánya miatt a leszakadó társadalmi rétegek munkaerő-piaci esélyei csekélyek. Ez magyarázza a hátrányos helyzetűek különösen alacsony foglalkoztatottságát, magas inaktivitását, a rugalmatlan munkaerőkínálatot. A tartós munkanélküliség állandósulásának veszélye tehát fokozottan fennáll.

A Nemzeti Fejlesztési Terv célja, hogy csökkentse a hátrányos helyzetű személyek kirekesztettségét, különös tekintettel a nem regisztrált munkanélküliekre. Ebben segíthet, ha sikerül növelni a munkaerőpaci-

ra történő belépésük esélyét. A szegénység továbbörökítésének megakadályozása érdekében fontos, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok az oktatási rendszer minden szintjén felzárkózhassanak, illetve a kirekesztett és/vagy hátrányos helyzetű személyek – lehetőség szerint – bekapcsolódhassanak az információs társadalomba. Az operatív programok intézkedései egyrészt a hátrányos helyzetű emberek képzési és foglalkoztatási programokba való bevonásával, másrészt a munkaerő-piaci és képzési szolgáltatások fejlesztésével kívánják javítani az esélyegyenlőséget.

2.4. A romák társadalmi és munkaerő-piaci felzárkózása

A romák esélyegyenlőségét előmozdító célkitűzéseket kizárólag akkor lehet megvalósítani, ha a különböző beavatkozási területeken hozott *integrált intézkedéscsomagok* egymást erősítik. Kidolgozásuk során figyelembe kell venni a hátrányos társadalmi-gazdasági helyzetből fakadó problémák összetettségét. A foglalkoztatási szolgálat képzési kínálatát úgy kell kialakítani, hogy jobban igazodjon a gazdaság és a munkaerőpiac elvárásaihoz, ugyanakkor a leghátrányosabb helyzetű, alacsony iskolai végzettségű, vagy iskolázatlan csoportok, és különösen a roma népesség foglalkoztathatóságának javítását is szolgálja. A foglalkoztatási szolgálat ügy-

feleinek számottevő részét olyan programokba kell bevonni, amelyek lehetővé teszik, hogy a munkaügyi központok roma programjainak előkészítésében és végrehajtásában minél több roma munkatárs vegyen részt.

A képzést illetően a Nemzeti Fejlesztési Terv célul tűzte ki a roma fiatalok iskolázottságának és képzettségi szintjének növelését, foglalkoztathatóságuk javítását, ezen keresztül munkaerő-piaci beilleszkedésük segítését. A terv intézkedései javítják a foglalkoztatási és a szociális szolgáltatások minőségét, és könnyebben hozzáférhetővé teszik azokat. A speciális roma-orientált *agrárképzési programok* a termelési-technológiai ismeretek korszerűsítését, a termékek helyi feldolgozását és az értékesítéssel kapcsolatos tudnivalók átadását szolgálják. A RFOP kihasználja a helyi közösségi igények foglalkoztatási potenciálját, így kívánja elősegíteni a munkaerő-piaci hátrányokkal küzdő csoportok foglalkoztatását a szociális gazdaság fejlesztésén keresztül. Az integrált településfejlesztési akciók megvalósítása során lehetőség nyílik a rossz infrastrukturális helyzetű, alacsony státusú településrészek fejlesztésére, valamint a telepszerű életkörülmények felszámolására.

2.5. Agrár- és vidékfejlesztés

Az AVOP-ban a mezőgazdaságra vonatkozóan két célt fogalmaztak meg. Ezek: a mező-

gazdasági termelés és az élelmiszer-feldolgozás versenyképességének javítása, illetve a mezőgazdaság környezetbarát fejlesztése és a földhasználat racionalizálása. Az agrárpolitika célja tehát a mezőgazdasági termelés hatékonyságának növelése, a termelők verseny-, piaci és jövedelempozíciójának kedvezőbbé tétele.

A *mezőgazdasági termelés és az élelmiszer-feldolgozás versenyképességének javítása* magában foglalja a termelés korszerűsítését, humán feltételeinek javítását, illetve az élelmiszer-feldolgozás modernizálását. E célkitűzés által számottevően megújítható a nem megfelelő színvonalú műszaki-technológiai eszközrendszer és infrastruktúra, bővíthetők az egyéni gazdák vállalkozói, piaci ismeretei, átalakítható a korszerűtlen termékstruktúra, elkülönülhet a földtulajdon és a földhasználat.

A *mezőgazdaság környezetbarát fejlesztése*, a földhasználat racionalizálása elősegíti a környezetbarát termelési eljárások elterjedését, a kedvezőtlen adottságú területeken a termelés extenzív irányban történő átalakítása mellett a termelés fenntartását, valamint a mezőgazdasági termelés szempontjából gyengébb adottságú területek erdősítését. Ezt a célkitűzést a *Magyarország agrár-és vidékfejlesztési programja* elnevezésű – készülő – program valósítja meg, amely nem szerves része az NFT-nek.

Olyan intézkedéseket fog át, mint például az agrár-környezetvédelem, a korai nyugdíjazás, a mezőgazdasági területek erdősítése, a termelői csoportok létrehozása, a félig önellátó gazdaságok támogatása, valamint a kedvezőtlen adottságú térségek támogatása.

E célok elérését szolgálják az alábbi programelemek: a versenyképes *alapanyag-termelés* megalapozása a mezőgazdaságban (mezőgazdasági beruházások támogatása, a halászat modernizálása, a fiatal gazdálkodók segítése, a szakmai továbbképzés és átképzés támogatása), illetve az *élelmiszer-feldolgozás* modernizálása (ez a mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének fejlesztését szolgálja).

Az AVOP *vidéki térségek fejlesztése* elnevezésű prioritásának legfőbb célja a vidék felzárkózásának elősegítése. Ezen belül kívánatos a vidéki térségekben kialakult gazdasági és társadalmi hátrányok csökkentése, illetve megszüntetése, a vidéki lakosság életminőségének, életfeltételeinek, jövedelmi helyzetének javítása. Ezzel meg lehet előzni, illetve mérsékelni lehet a kistelepülések elnéptelenedését, elöregedését, a vidék tájleleminének és arculatának további erózióját. Ez a következő részcélok megvalósításával érhető el: a vidéki gazdasági potenciál fejlesztése, a foglalkoztatás javítása, a vidéki környezet vonzóbbá tétele, kísérleti integ-

rált kistérségi programok kidolgozása és megvalósítása.

A *vidéki jövedelemszerzési lehetőségek* bővítését célzó intézkedés az eddig dominánsan a mezőgazdaságban foglalkoztatott, s onnan kikerülő munkaerőre, illetve a továbbra is mezőgazdasági tevékenységet végző, csak részben árutermelő egyéni gazdaságokra összpontosít, ezzel megerősítve, erősítve a vidéki népesség megélhetésének gazdasági alapját. Az intézkedés magában foglalja: az agrártevékenységek és a mezőgazdasághoz közeli tevékenységek diverzifikációját, a minőségi mezőgazdasági termékek értékesítését, illetve az idegenforgalmi és kézműipari tevékenységek fejlesztését.

A tisztán hazai finanszírozású intézkedéscsoport három elemet foglal magában. A *mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra fejlesztése* című intézkedés a mezőgazdasági vállalkozások gazdálkodási feltételeinek javítását és a gazdálkodás fenntarthatóságát célozza. Az *alapvető szolgáltatások a vidéki vállalkozók és lakosság számára* elnevezésű intézkedés célja egyrészt az, hogy a mezőgazdasági tevékenységet folytatók hatékonyságának javításával, valamint a vidéki vállalozási kedv növelésével vonzó vállalozási környezetet teremtsen, másrészt az, hogy az alapszolgáltatások színvonalának emelésével javítsa a vidéki lakosság életminőségét.

Vonzó vidéki életlér létrehozását és ezáltal az életminőség javulását, a rekreációs és a turisztikai potenciál növelését célozza a *falu-fejlesztés és -felújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése* című intézkedés.

2.6. Terület- és településfejlesztés

A terület- és településfejlesztés elsősorban a RFOP intézkedései között jelenik meg. A program elsődleges célja – a vonzó települési környezet kialakításán keresztül – az *életkörülmények javítása*. Mivel Magyarországon nagymértékű gazdasági-társadalmi fejlettségi különbségek adódnak a főváros és agglomerációja, valamint az ország más területei között, elengedhetetlen a vidék térszervező szerepének növelése. Ezért szükséges a lakókörnyezet, a közszolgáltatások minőségének javítása, valamint a térségközpontok és a környező települések közötti kapcsolat erősítése. Ezt szolgálja az *integrált térség- és településfejlesztés* prioritás, amelynek célja a vonzó települési környezet kialakítása az épített és természeti értékek védelmén keresztül; az energiatermelés, a szennyvizek, valamint a közlekedés által okozott környezetszennyezés csökkentése; az ipari, a kereskedelmi és a turisztikai fejlesztéseket elősegítő települési infrastruktúra kialakítása; a barnamezős területek újjáélesztése, illetve a lakosság és az önkor-

mányzatok információs technológiákhoz való hozzáféréseinek elősegítése.

Az *integrált településfejlesztési akciók* keretében az operatív program támogatja a *közterületek rehabilitációját*, beleértve egyebek között a rendezett közterületek, a gyalogos- és kerékpáros zónák kialakítását; az önkormányzatok belterületi útjainak burkolását; illetve a települési zöldfelületek fejlesztését, zöldfolyosók létesítését. Különös súlyt kap a mai igényeknek nem megfelelő

lakásállomány (főként a panellakótelepek) energiatakarékos felújítása a komfortfokozat növelésével, lehetőség szerint megújuló energiaforrások széles körű alkalmazásával. A gazdasági és lakossági *szolgáltató funkciók* fejlesztése magában foglalja a településképebe illő szolgáltatóközpontok létesítésének, felújításának támogatását; az önkormányzati vagy civil közösségi kulturális, oktatási, illetve helyi turisztikai szolgáltatások elhelyezésére alkalmas, építészeti és műemléki értékkel bíró épületek rekonstrukcióját; valamint a kulturális és a közösségi házak működéséhez elengedhetetlen infrastruktúra megteremtését. Emellett támogatja az integrált csapadékvíz-elvezető rendszerek kiépítését, rekonstrukcióját, valamint azokat a tájékoztatási és marketing-programokat, amelyek megkönnyítik a vállalkozások, civil szervezetek bevonását a településfejlesztésbe.

Az integrált településfejlesztési akciók *végző kedvezményezettjei* a helyi önkormányzatok, az önkormányzatok társulásai, az önkormányzatok és a magánszféra által közösen létrehozott, az önkormányzat többségi tulajdonában lévő közhasznú fejlesztési társaságok, illetve más non-profit szervezetek.

A KIOP környezeti prioritásának keretében az önkormányzatok szerepet vállalhatnak a települési környezet- és természetvé-

delem erősítésében, a környezetbiztonság növelésében, valamint az energiagazdálkodás környezetbarát fejlesztésében. Az egészségügyi infrastruktúra fejlesztését, az orvostech-nikai eszközök cseréjét, bővítését illetően az önkormányzati intézmények a kedvezményezettek, míg az egészségügyi IT-fejlesztés vonatkozásában az állami és az önkormányzati egészségügyi ellátórendszer szereplői lehetnek a végső kedvezményezettek.

A HEFOP-ban az önkormányzatok programmegvalósítóként jelenhetnek meg, például amikor bekapcsolódnak a *társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra történő belépés segítségével* elnevezésű prioritás megvalósításába. Ezt két témában is megtehetik: az egyik a hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben, a másik a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztathatóságának javítása.

A GVOP befektetés-ösztönzési prioritásának keretében közhasznú társaságok kapcsolódhatnak be a vállalati szektor korszerűsítésébe és a vállalkozói szektor infrastrukturális feltételeinek javításába. Ez utóbbi tekintetében az önkormányzatok is lehetnek kedvezményezettek. Az információs társadalom és gazdaságfejlesztés prioritáson belül az önkormányzatok lesznek a kedvezményezettek az e-gazdaság fejlesztésében, az e-kereskedelem ösztönzésében.

2.7. Vállalkozások, beruházásösztönzés

A termelőszektor versenyképességének javítása az NFT specifikus céljai között szerepel. Ezek megvalósítása érdekében a GVOP kiemelten kezeli a befektetésösztönzést, különösen a tőkevonzókéesség növelését, a vállalkozói szektor korszerűsítését és infrastrukturális feltételeinek javítását.

A GVOP a *tőkevonzókéesség növelése* érdekében a következő intézkedésekkel

támogatja a magyar gazdaság szerkezeti modernizációjához és bővüléséhez szükséges addicionális tőkebevonást: működőtőke-befektetések, zöldmezős beruházások, valamint a meglévő kapacitások bővítése és korszerűsítése; korszerű termelési technológiák és szolgáltatási technikák meghonosítása; a nemzetközi munkamegosztásba való fokozottabb bekapcsolódás támogatása; a vállalkozói kooperáció kibontakoztatásának segítése; a beszállítóipar fejlődésének támogatása; az innováció, a K+F és a technológiatranszfer elősegítése; illetve a környezetvédelmi célú fejlesztések támogatása a fenntartható fejlődés érdekében.

A GVOP kiemelten járul hozzá a kis- és középvállalatok fejlesztéséhez, műszaki-technológiai háttérük korszerűsítéséhez, a vállalkozói kultúra és ismeretek terjesztéséhez. Emellett segíti a vállalkozói szektor együttműködésének szélesítését, a kutatás-fejlesztés és az innováció színvonalának emelését, továbbá az információs társadalom kiépítését és a gazdaságfejlesztést (e-gazdaság, e-kereskedelem, e-közigazgatás).

A HEFOP támogatja az *alkalmazkodóképesség* és a *vállalkozói készségek* fejlesztését, ezen belül a munkahelyteremtéshez és a vállalkozói erő javításához kapcsolódó képzéseket, illetve a felnőttoktatás rendszerét. Ezzel nagymértékben hozzájárul mind

a tőkevonóképeség növeléséhez, mind a magyar kis- és középvállalkozói szektor versenyképességének javításához.

Az AVOP elsődlegesnek tekinti a *versenyképes mezőgazdasági alapanyag-termelést*, ennek megfelelően segíti a mezőgazdasági beruházásokat, a fiatal gazdálkodókat, támogatja a szakmai továbbképzéseket és átképzéseket, illetve az élelmiszer-feldolgozás modernizálását. Emellett kiemelten kezeli a vidéki térségek helyzetének javítását, egyebek mellett a jövedelemszerzési lehetőségek bővítését, az infrastruktúra fejlesztését, a falufejlesztést- és felújítást.

Az RFOP célja többek között a *társadalom megújuló képességének* jobbítása, különösen a vállalkozások, a munkavállalók alkalmazkodóképességének javítása. Figyelmet fordít továbbá a regionális gazdasági környezet fejlesztésére, egyebek mellett a turisztikai fogadóképesség növelésére, valamint az integrált térség- és településfejlesztésre, amelynek keretében újrahasznosíthatók a barnamezős területek.

A KIOP kiemelten kezeli a *környezetvédelmet*, különösen a környezetbarát energiagazdálkodás terjedését, a közlekedési infrastruktúra fejlesztését, az elérhetőség javítását, valamint a távközlési infrastruktúra korszerűsítését, ezen belül a szélessávú távközlési infrastruktúra kiterjesztését az elmaradottabb térségekbe.

2.8. Kutatás-fejlesztés, innováció

A GVOP *kutatás-fejlesztés, innováció* prioritásában három fő intézkedés szerepel: a versenyképes, új termékek, szolgáltatások és technológiák összehangolt kutatás-fejlesztésének támogatása; a közfinanszírozású és a non-profit kutatóhelyeken a kutatás, a technológia és a kooperáció feltételeinek javítása; a vállalati és a regionális innovációs képességek, valamint a K+F és az innovációs hálózatépítés támogatása.

Az intézkedések hatására a közszféra K+F szervezetei mellett a magánszféra ilyen jellegű tevékenységei is támogatáshoz juthatnak. Mivel a *kutatások alkalmazhatósága a gazdaságban* kiemelt szempont, elengedhetetlen, hogy a kutatás-fejlesztésre fordított összeg minél nagyobb mértékben javítsa az innovációt. A hálózatépítés és a kooperáció szerepének hangsúlyozása segíti a tudásátvitelt.

A *regionális tudásközpontok* kialakítása az RFOP-ban szorosan kapcsolódik a K+F-hez. Az intézkedés célja, hogy támogassa a felsőoktatási és szakképző intézetek képzési, kutatási programjait, szorosabbra fűzze az oktatás és a gazdasági szféra kapcsolatait, ezért előtérbe helyezi a regionális gazdasági és képzési lehetőségeket, a regionális egyetemi központok megerősítését.

2.9. Információs társadalom

Az információs technológiák (IT) elterjedésével, az információkhoz való hozzáférés egyszerűbbé és olcsóbbá válásával, az elektronikus gazdaság kialakulásával alapvetően megváltozik a gazdasági tevékenységek korábbi rendszere. A vállalati termelési lánc több pontján fellépő költségsökkenés a termelékenység javulását és a gazdaság pótlólagos növekedését eredményezi. Az info-kommunikációs alkalmazások terjedése tehát nemcsak magát az iparágat, s az ezzel kapcsolatos szolgáltatási piacot fejleszti, hanem más ágazatok, más területek fejlődéséhez is alapvetően hozzájárul. Ezért az információs gazdaság, az e-gazdaság ösztönzése nagymértékben elősegíti a versenyképesség javítását.

A GVOP és KIOP informatikai intézkedései a termelőszektor modernizálását az *infrastrukturális fejlesztések* útján támogatják. A GVOP ezt a piaci szereplők IT-alkalmazásának elősegítésével, az intelligens közlekedés támogatásával, az elektronikus kereskedelem ösztönzésével és az információs iparág fejlesztésével kívánja elérni. A GVOP e-közigazgatásra vonatkozó intézkedése a fejlett szolgáltató környezet megteremtésével növeli a versenyképességet. Ez

2 ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession): a környezetvédelmi és a közlekedési infrastruktúra fejlesztését támogató előcsatlakozási program

kiegészül a RFOP önkormányzati, közösségi informatikai, infrastrukturális és humán erőforrás fejlesztésével. A GVOP tartalomfejlesztési intézkedései által nő a hozzáférhető digitális tartalom, és ezáltal bővül az elérhető erőforrások köre. Ez a folyamat ugyancsak fejlettebb üzleti környezetet teremt, és emeli az emberek képzettségi színvonalát.

A HEFOP *informatikai készségeket* fejlesztő intézkedései javítják a humán erőforrások minőségét, illetve – az előbb felsorolt intézkedésekkel együtt – a termelőszektor versenyképességét, hiszen képzett, magasabb termelékenységgű munkaerő áll majd rendelkezésre. Rövid távon az informatikai késztségfejlesztések a meghatározók, hosszabb távon pedig az informatika szerepének növelése az oktatásban.

A KIOP magában foglalja a *távközlési infrastruktúra fejlesztését*, ezen belül a szélessávú távközlési infrastruktúra kiterjesztését az elmaradottabb térségekbe. A program azon intézkedése, amely az egészségügyben informatikai fejlesztéseket céloz, javítja a humán erőforrás állapotát.

Az AVOP informatikai intézkedései az *agrárium* mint termelőszektor hatékonyabb *informatikai támogatását* valósítják meg, illetve vidékfejlesztési szerepük is van, ezáltal közvetve hozzájárulnak a fenntartható fejlődés elvének megvalósulásához.

2.10. Turizmus

A turizmus fejlesztése a RFOP-ban jelenik meg. A turisztikai vonzerő bővítéséhez kapcsolódva lehetőség nyílik a kulturális örökség és a kiemelt természeti értékek hasznosításához kapcsolódó beruházások támogatására; térségi alapon összehangolt turisztikai fejlesztésekre a kulturális, az aktív és az ökoturizmus területén; valamint a fejlesztések megismertetéséhez közvetlenül kötődő marketingeszközök támogatására. A turisztikai fogadókapacitás bővítésének részét képezi a szálláshelyek és a kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése, valamint a vonzerőhöz tartozó szolgáltatások fejlesztése. Támogatható terület a turisztikai vonzásközpontokhoz vezető összekötő és bekötő utak felújítása, építése is, valamint a turizmushoz kapcsolódó képzési programok.

2.11. Közlekedés

A 2004-től tervezett intézkedések közül a Helsinki-folyosók (közúti és vasúti közlekedési folyosók) előreláthatóan a Kohéziós Alapból származó források segítségével épülnek, kiegészülve az ISPA-támogatással² már megkezdett, 115 kN teherbírású út-, és vasúthálózati fejlesztésekkel. Ugyancsak a Kohéziós Alapból valósulnak meg a folyosók mentén a nagyméretű logisztikai centrumok. A Strukturális Alapokból származó

támogatással (a KIOP keretében) létesülnek a regionális repülőterek, illetve az elkerülő és tehermentesítő utak, valamint a gyorsforgalmi és az összekötő utak. A RFOP keretében zajlik majd az önkormányzatokhoz tartozó utak, a települési bekötő- és összekötő utak, továbbá az integrált települési környezet rekonstrukciója.

2.12. Egészségügyi, oktatási és szociális infrastruktúra

Az egészségügyi infrastruktúra fejlesztésének célja hatékony, a szükségletekhez és a technológia fejlődéséhez igazodó szolgáltatások kialakítása, illetve az ehhez kapcsolódó eszközfejlesztés, valamint a területi hiá-

nyok megszüntetése az ellátásban. Mindezek megvalósulásához elengedhetetlen az orvostechnikai eszközök cseréje, bővítése, amivel növelhető a járóbeteg-szakellátás szerepe, s csökkenhet az aktív fekvőbeteg-ellátás súlya. Az orvostechnikai gépek, műszerek 18 százalékát cserélik ki. Az intézkedés magában foglalja az alapradiológiai géppark korszerűsítését; a diagnosztikai eszközpark és a fertőtlenítő-rendszerek fejlesztését; az onkológiai sugárterápia feltételeinek javítását, a szűrési eszközök cseréjét, bővítését; az aneszteziológia és az intenzív ellátás fejlesztését; az egynapos ellátás műszerparkjának kiépítését. Az IT-fejlesztés az ágazati informatika és az e-egészségügy megteremtését szolgálja.

A HEFOP keretében valósul meg az oktatási és szociális infrastruktúra fejlesztése, amelyet kiegészítenek az RFOP-ban megjelenő regionális tudásközpontok, egyetemek infrastrukturális fejlesztését megvalósító programok.

2.13. Környezetvédelem, energia

Az ország környezeti állapotának egészét döntően meghatározó gondok a településeken jelentkeznek. Ezért az NFT stratégiája alapján az alábbi fejlesztési irányok elengedhetetlenek: a környezeti terhelések csökkentése; a természeti erőforrások fenntartható használata; a környezetbarát közlekedési

módok fejlesztése; az energiagazdálkodás környezetbarát fejlesztése.

Ennek tükrében a KIOP keretében megvalósuló fejlesztési irányok a következők: a települési környezet- és természetvédelem erősítése; a környezetbiztonság növelése; az energiagazdálkodás környezetbarát fejlesztése; így a megújuló energiaforrások térnyerésének elősegítése.

A stratégiai tervek valóra váltásáért – az 1997–2002 közötti időszakra szóló, első Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP) tervezésének és megvalósításának tapasztala-

lataira építve – 2000 második felében megkezdődött a 2003–2008 közötti periódust felölelő második NKP kidolgozása. A munka során figyelembe veszik az Európai Közösség 6. Környezetvédelmi Akcióprogramjában, illetve az unió Fenntartható Fejlődési Stratégiájában megfogalmazottakat.

Az új NKP keretében vázolt feladatok a KIOP mellett megjelennek a gazdasági versenyképesség növelését, a humán erőforrás fejlesztését, az agrár- és vidékfejlesztést, valamint a regionális fejlesztést célzó operatív programokban is.

IV. PHARE-program, ORPHEUS-programok

Magyarország az elmúlt tíz évben az előcsatlakozási alapokból jelentős összegű közösségi támogatásban részesült. A forrásokból számos sikeres projekt és beruházás valósult meg. A PHARE-program³ keretében 2003-ban az ORPHEUS-program nyújt lehetőséget a pályázóknak arra, hogy felkészüljenek a Strukturális Alapok fogadására. Lényege, hogy a gazdasági-szociális kohézió területén olyan integrált programcsomagot alakítson ki Magyarország valamennyi régiója számára, amely mind tartalmát, mind lebonyolítási rendjét tekintve a lehető legközelebb áll a Strukturális Alapok cél- és eljárásrendszeréhez.

Az ORPHEUS lényegében az egész országra kiterjeszti a PHARE-programot. A korábbi gyakorlathoz képest tematikusan koncentráltabb (két fő területe a humán erőforrás és a regionális fejlesztés), valamint jelentékeny – két évre összesen 220 millió euró – uniós és magyar forrásokat von be. A döntéshozatali rendben a PHARE rendszeréhez képest nő a magyar fél szerepe, valamint a döntésekbe az eddigieknél jobban bekapcsolódhatnak a régiók.

A programok többségét pályázati formában hirdetik meg. Az ORPHEUS-program részeit a következőkben ismertetjük.

1. Regionális-program

Integrált helyi fejlesztések ösztönzése. E program a regionális fejlettségbeli különbségeket hivatott mérsékelni. A támogatás célja jobb minőségű gazdasági és életkörülmények kialakítása az egyes településeken, kedvezőbb régió belüli elérhetőségi viszonyok megteremtése, valamint a hátrányos helyzetű lakosság foglalkoztatását elősegítő, nonprofit programok és a piaci igényekhez igazodó, gyakorlatorientált, rugalmas képzési programok megvalósítása.

Információ: VÁTI Területfejlesztési Igazgatóság (488-7171), www.pharereg.hu

Várható meghirdetés: 2003. május

2. Roma-program

Intézményfejlesztés a hatékony roma-programokért. A projekt célja, hogy hatékonyabban váljon a hazai és az uniós finanszírozású

³ Az intézményfejlesztést, valamint a gazdasági és szociális kohézió megteremtését célzó területfejlesztési programokat tartalmazó előcsatlakozási eszköz.

roma-programok végrehajtása. Ennek megfelelően támogatja egy olyan intézményrendszer kialakítását, amely képes koordinálni a roma-programok tervezését, a komplex stratégiák kidolgozását, valamint nyomon követi a programok végrehajtását. (Ehhez kapcsolódva fejlesztik a roma-programokat koordináló intézményrendszer infrastruktúráját is.) A projekthez uniós tagállambeli szakértő nyújt majd szakmai segítséget.

Információ: CFCU (327-3652, www.cfcu.hu); Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal (350-3248, www.meh.hu/nekh)

A romák társadalmi befogadását elősegítő intézkedések ösztönzése. A projekt célja a társadalmi tolerancia növelése a romákkal

szemben. Ennek érdekében átfogó, a program többi komponensét megalapozó tanulmány készül a romák társadalmi megítéléséről. A program egyik kulcseleme a médiában megvalósuló intenzív toleranciakampány. A támogatott intézkedések másik köre az általános iskolás korú gyerekeket célzó képzési program kidolgozása. Harmadsorban támogatást kaphatnak helyi kezdeményezésszerű, a romák befogadását elősegítő programok a média, a foglalkoztatás és a képzés területén.

Információ: CFCU (327-3652, www.cfcu.hu); Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal (350-3248, www.meh.hu/nekh)

Várható meghirdetés: 2003. tavasz

3. Humánerőforrás- fejlesztés

Munkaerő-piaci integráció és közmunka program. A projekt célja a foglalkoztathatóság növelése és a munkaerő-piaci integráció erősítése a hosszú távon munkanélküliek, valamint a rendszeresen szociális segélyekből élők körében, különös tekintettel a romákra. A megvalósuló programokon keresztül – a foglalkoztatottság növekedésével párhuzamosan – javul a helyi közösségi szolgáltatások színvonala, beleértve a szociális szolgáltatásokat is.

Információ:

ESZA Kht. (343-4800, www.esza.hu)

Várható meghirdetés: 2003. ősz

Informatikai fejlesztések támogatása általános iskolákban. A projekt célja az általános iskolai oktatás színvonalának fejlesztése a ritkán lakott és alacsony fejlettségű mikro-
régiókban.

Támogatás elsősorban informatikai fejlesztésekhez nyújtható, s ehhez a fejlesztésnek helyet adó épület felújítása is kapcsolódhat. Támogatás nyerhető továbbá oktatási anyagok kidolgozásához és az oktatók képzéséhez az informatika területén.

Információ:

ESZA Kht. (343-4800, www.esza.hu)

Várható meghirdetés: 2003. tavasz

4. Projekt Előkészítő Alap

A közeledő uniós csatlakozásra való felkészülés során Magyarország számára – a tervezésen és az intézményrendszer kiépítésén kívül – kiemelten fontos feladat a projektek előkészítése. A csatlakozás után érkező támogatások minél sikeresebb felhasználása érdekében már most meg kell kezdeni a fejlesztési célokhoz illeszkedő, megfelelő mennyiségű és minőségű projekt kidolgozását, hiszen ez jelentheti a garanciát az uniós források gyors felhasználására. Ez az igény alapozta meg a Projekt Előkészítő Alap (Project Generation Facility, PGF) beindításának tervét, amelyet az Európai Unió 2002 nyarán, a PHARE 2002. évi gazdasági-szociális kohézió fejezetének legnagyobb projektjeként jóváhagyott. Az alap finanszírozását a PHARE-program 15 millió euróval, a hazai kormányzati források 12 millió euróval támogatják. A Projekt Előkészítő Alap keretében tehát összesen 27 millió euró áll rendelkezésre arra, hogy a csatlakozás idejére az Európai Regionális Fejlesztési Alapból (ERFA) és az Európai Szociális Alapból (ESZA) finanszírozható projektek, illetve támogatási konstrukciók kerüljenek kidolgozásra.

A Projekt Előkészítő Alap 2003 tavaszán megjelenő pályázati kiírásaira az ország

egész területéről olyan projektötletekkel lehet jelentkezni, amelyek az alap segítségével finanszírozásra alkalmas, teljes műszaki-technikai és közbeszerzési dokumentációval rendelkező projektjavaslatokká válnak, s így a 2004–2006-os időszakban sikeresen versenyezhetnek az uniós támogatásokért. A pályázaton olyan projektötletek lehetnek sikeresek, amelyek egyrészt illeszkednek az ERFA és az ESZA támogatási területeihez, másrészt összhangban vannak a hazai fejlesztéspolitikai elképzelésekkel.

A Projekt Előkészítő Alap keretében a négy ERFA és/vagy ESZA finanszírozású operatív programhoz illeszkedő projektötletekkel jelentkezhetnek az önkormányzatok és non-profit szervezetek. A pályázatról részletes információt a 2003 tavaszán megjelenő hivatalos pályázati felhívás tartalmaz majd.

Atámogatásra javasolt projektötletek kiválasztására 2003 nyarán kerül sor. Továbbfejlesztésükben és minőségbiztosításukban

ezen a területen tapasztalattal rendelkező, a PHARE szabályai szerint kiválasztott konzorciumok segédkeznek, amelyek 2003 őszén kezdik meg a munkát. A szakmai segítségnyújtás kiterjedhet sikeres uniós tagállami projektek bemutatására, projektelőkészítő műhelymunkák szervezésére, a potenciális projekt-konzorciumok tagjai közötti együttműködés kialakítására, a kidolgozandó projekteket megalapozó igényfelmérések, pénzügyi, technikai, műszaki tanulmányok, környezeti hatástanulmányok, építési tervek és közbeszerzési dokumentumok elkészítésére.

A Projekt Előkészítő Alap tehát nem közvetlen anyagi támogatást nyújt a projektötletek megvalósításához, hanem olyan *szakmai háttérrel*, adminisztratív, valamint *szervezési asszisztenciát*, amelynek segítségével a kiválasztott projektötletekből az uniós csatlakozás után akár azonnal beadható, tökéletesen előkészített, kész pályázatok születhetnek.

VI. További információforrások

A Nemzeti Fejlesztési Terv

www.euforium.hu

Európai Bizottság

http://europa.eu.int/comm/dgs/regional_policy/index_en.htm

InfoRegio

<http://www.inforegio.cec.eu.int/>

Régiók Bizottsága

<http://www.cor.eu.int>

Európai Régiók Tanácsa

<http://www.ccre.org>

Európai Regionális Fejlesztési Alap

<http://www.inforegio.org>

Európai Szociális Alap

<http://europa.eu.int/comm/dg05/esf/en/index.htm>

**A „Regionális politika,
strukturális eszközök koordinációja”
témakörben eddig megjelent
Európai Füzetek:**

Dr. Horváth Gyula – Dr. Szaló Péter
Területfejlesztés és régiók

Mi a Nemzeti Fejlesztési Terv? Mit kínálnak az operatív programok? Hogyan alakítsuk át életünket, s tegyük dinamikusabbá gondolkodásunkat és akaratomkat a cselekvésre? Miként jelentkezünk az Európai Unió által meghirdetett pályázatokra? Ha megértjük az integráció mechanizmusát, megértjük a jövőnket. Hadd ajánljuk jó szívvel e füzetet: ezeknél a soroknál mostanság aligha van fontosabb olvasmány. Olyan, mint vándor számára a térkép. Elmondja, mit kell tenni annak érdekében, hogy a felelősséggel élő ember a mai világban a „nincs”-ből „van”-t csináljon. Ami tehát most jön, az a pénzről szól. De nem mindegy, hogy a sok vagy az „éppen” pénzről döntünk. A világ – verseny. A mezőnyben törjünk az élre. Ez a mi Nemzeti Fejlesztési Tervünk.

Dr. Ránky Anna
tanácsos
Miniszterelnöki Hivatal
Nemzeti Fejlesztési Terv és
EU Támogatások Hivatala

Jobbágy Valér
főosztályvezető-helyettes
Miniszterelnöki Hivatal
Nemzeti Fejlesztési Terv és
EU Támogatások Hivatala